

Duhovne zlorabe v duhovnem vodstvu in kako jih preprečevati

p. Ivan Platovnjak

Duhovne zlorabe

- Izraz se je **začel uporabljati med protestanti leta 1991.**
- V Katoliški Cerkvi se je **o njih sprva razpravljalo zgolj v povezanosti s spolnimi zlorabami**, postopoma pa kot samostojno obliko zlorabe.

Duhovna zloraba

- **Zgodi se, ko oseba z avtoriteto**, ki mu jo daje kakšna duhovna organizacija ali Cerkev (npr. župnik, predstojnik, veroučitelj, duhovni voditelj ipd.) ali druga religijska institucija, **uporabi svojo duhovno moč in vpliv za manipulacijo s „podrejenimi“ ali škodovanje ali poniževanje.**
- **Zgodi se lahko, ko „podrejeni“ prizna avtoriteto „nadrejenega“ in se ji brezpogojno podredi.**

Tri oblike duhovne zlorabe po Doris Wagner (2019)

a) *Duhovno zanemarjanje.*

b) *Duhovna manipulacija.* Odgovorna oseba **zavaja podrejeno in ji daje napačne informacije o njenem ravnanju.** Ker ji je **odvzeta osebna svoboda**, česar se niti ne zaveda, postane povsem vodljiva in **vidi sebe in svet z očmi manipulatorja.**

c) *Duhovno nasilje.* Odgovorna oseba vrši **popolno kontrolo.** Identificira se z **Božjim glasom**, ali pa namiguje, da ima '**božanski**' položaj in zahteva **popolno poslušnost.** Treba je **slepo slediti samo njegovim navodilom**, sprejeti predstavljene ideale in strogo omejiti/prekiniti stike z drugimi.

Prostor duhovnih zlorab in odgovornost

- Najpogosteje v **hierarhično organiziranih skupnostih.**
- **Dvojna odgovornost** za zlorabe v Cerkvi ali drugi religijski instituciji.
- Na eni strani je **storilec**, na drugi **institucija.**
- Zaradi **asimetričnega odnosa žrtev nikoli ni kriva.**

Razpoznavna znamenja duhovne zlorabe v duhovnem vodstvu

Duhovni voditelj zahtevajo od „vodene osebe ali skupnosti“:

- 1) Popolno poslušnost na notranjem področju in da ne sme imeti nobenega drugega duhovnega voditelja in spovednika kot njega samega.**
- 2) Da ne bo nikoli zamenjala duhovnega voditelja.**
- 3) Da bo ohranila v tajnosti, kar je rekel, ker je to skrivnost pred zunanjim svetom in drugi tega ne morejo razumeti.**
- 4) Da se ne bo pogovarjala o notranjem življenju z drugimi kot njim, ki je njen duhovno voditelj.**

Nihče nima oblasti nad vestjo

- **Nihče nima oblasti nad vestjo drugega**, kajti če bi kdo trdil, da ima takšno oblast, hoče nadomestiti Boga.
- **„V notranjosti svoje vesti odkriva človek postavo, ki si je ne daje sam, temveč se ji mora pokoravati.** Glas te postave ga vedno kliče, naj ljubi in dela dobro ter se izogiblje zlega ... Vest je človekovo **najbolj skrito jedro in svetišče, kjer je čisto sam z Bogom**, čigar glas zveni v človekovi notranjosti.“ (CSS 16; KKC 1776)

Nihče nima oblasti nad vestjo

- „Nobena človeška oblast nima pravice posegati v vest kogar koli. Vest priča o transcendenci osebe /.../ Odrekanje popolne svobode vesti – zlasti svobode iskanja resnice - **ali poskus vsiljevanja določenega načina videnja resnice posamezniku, pomeni kršitev njegovih najbolj osebnih pravic** (Janez Pavel II., 20.1.1991).
- "**Vest je razsodba razuma**, s katero človeška oseba prepozna moralno kakovost konkretnega dejanja, ki ga namerava izvršiti." (KKC 1778)
- **Ni dovolj, če rečemo: "Vedno poslušaj svojo vest"**, ne da bi takoj dodali: „Vendar se vprašaj, **ali ti vest govori resnico ali laž**, in se nikoli ne naveličaj iskati resnico.“ (Janez Pavel II.)

Zakaj moramo vedno ubogati svojo vest, tudi če se lahko moti?

- Ker je vest postava/svetloba, ki izvira iz Boga, ki je dober in vse razsvetljuje, se ne moremo namerno motiti: vedno se odločamo za dobro.
 - Odstopanje od nje bi pomenilo namerno izbiro tistega, kar verjamemo, da je slabo.
 - Če bi katera koli človeška avtoriteta hotela, četudi z dobrim namenom, vsiliti svojo oblast nad vestjo nekoga drugega, potem bi ta avtoriteta postavila svojo lastno luč nad Božjo luč vesti druge osebe.
-

Zakaj moramo vedno ubogati svojo vest, tudi če se lahko moti?

- Če sledimo zunanjemu glasu, ki trdi, da nam govori v imenu Boga, potem **zadušimo našo iskro vesti**, ki je prostor našega skrivnostnega in najbolj intimnega odnosa z Bogom.
 - Kdor ne sledi svoji vesti, bi dejansko **prenehal delovati na človeški/Božji način**, saj **ne bi bil več svoboden** in ne bi imel „nadzora“ nad svojimi dejanji.
 - **Vsakdo, ki želi vsiliti svojo vest nekemu drugemu**, ne glede na dobre namene, z njim ne ravna kot s človeškim bitjem, ki je Božja podoba.
-

Nevarnost zahteve po popolni odprtosti na notranjem področju

- **Normalno** je, da se od „vodene/spremljane osebe“ pričakuje, da bo odprla srce, kolikor je to zanjo mogoče, **toda zahtevati brezpogojno in popolno odprtost, je duhovna zloraba.**
- **Zdravo odpiranje srca nam omogoča**, da odkrijemo dinamiko svojega notranjega sveta. **Vse to mora biti v našo duhovno korist** in ne v korist voditelja.
- **Ko pa „voditelj“ začne slišano uporabljati kot vzvod kontrole** nad nami ali **manipulacije**, se vse spremeni, saj se je **težišče premaknilo**: odprtost srca je zdaj **postavljena v korist voditelja.**

Nevarnost zahteve po popolni odprtosti na notranjem področju

- **Tudi če voditelj z najboljšimi nameni uporablja poznavanje našega notranjega sveta, s tem zlorablja naše zaupanje in uničuje naše človeško dostojanstvo.**
- **Če pa nas hoče spraviti v kalup neke "uradne" duhovnosti ali načina razmišljanja, je zloraba našega zaupanja in svobode vesti še večja.**
- **Voditelj ni več v oporo nam na naši poti duhovnega zorenja, temveč smo mi uporabljeni, da doseže on svoje cilje ali pa cilje institucije, ki ji pripada.**

Dve obliki duhovnega vodstva

1) Voditelj komunicira z Bogom ter prejema njegovo besedo za „vodeno/spremljano osebo“ in ji jo posreduje. Ta oblika je *linearna*.

To predstavlja plodna tla za hude duhovne zlorabe, saj se voditelj postavi med Boga in „osebo“.

2. Pri drugi obliki gre za *trikotni odnos*, ki pa ni simetričen.

- Privilegiran je odnos med Bogom in „vodeno osebo“.
- Voditelje vedno znova usmerja „osebo“ k Bogu. Je kot Janez Krstnik!

Ustrezna oblika duhovnega vodstva

- Voditelj naj bi bil **v oporo vsem**, ki stopajo po poti duhovnega življenja še nekoliko neodločno.
- **Njegova naloga ni dajanje ukazov ali receptov** osebi, ki mu zaupa, temveč **dajanje opore**, ko se ji zdi pot temna ali suha, **potrjevanja njeni intuiciji**, ko se še boji zaupati sama sebi, in **zagotovil**, ko se počuti nekoliko izgubljena.
- Prednostna naloga voditelja je, da **omogoča osebi rast v svobodi**, da **bolj svobodno ljubi Boga in posluša glas Svetega Duha**, ki govori njej (in ne voditelju zanjo!).
- **Voditelj resnično verjame**, da ima Sveti Duh prvo mesto, ko govori **osebi**, ki jo spremlja, **vendar ne tako**, da bi postal nekakšen srednik **zanjo ali medij**.

Skušnjave duhovnih voditeljev

1) Želja po učinkovitosti. Želi rešiti težave spremljane osebe, ker je rešitelj /medij, zdravilec/!

- **Ne prenese neodločnosti in ne zmore biti potrpežljiv**, čeprav ve, da si Sveti Duh pogosto vzame čas in da je tempo pristne duhovne poti pogosto počasen.
- **Bližnjica je značilen način delovanja skušnjavca: z manipulacijo** hitreje doseže svoj cilj.

Skušnjave duhovnih spremljevalcev

2. Biti prerok, prenašalec/medij Božje besede in volje.

- **Nevarnost besed:** "Sveti Duh mi govori" ali „**Sveti Duh ti govori**“ ...
- Seveda **Sveti Duh nudi pomoč** duhovnemu voditelju, da lahko pomaga, vendar **ta pomoč ne prihaja neposredno**.
- Čeprav so besede "**v molitvi mi je prišlo na misel, da ti Gospod govori/te prosi**" bolj subtilne kot "Gospod ti govori", se še **vseeno manipulacijske**.
- **Motimo se**, če mislimo, da **vodi v povprečno duhovnost pristop**, ki **spoštuje** človekovo **zasebnost in svobodo** njegovega notranjega življenja.

Bog – vir naše svobode

- Bog nas je **ustvaril svobodne**.
- **Ker vse počne z modrostjo**, smemo verjeti, da **našo svobodo izjemno ceni**, saj je "Božja neumnost modrejša od ljudi" (1 Kor 1,25).
- **Redko se odloči neposredno poseči** v naše življenje.
- „**Človek je razumen in zato podoben Bogu**; ustvarjen je s svobodno voljo in je gospodar svojih dejanj.“ (sv. Irenej)
- **Ne bi bili podobni Bogu, če bi on namesto nas odločal** o našem življenju, še posebej o vseh podrobnostih.

Bog – vir naše svobode

- **Božji klic nas vabi na pot luči**, saj smo otroci luči (Ef 5,8; 1 Jn 1-2), vendar je **odgovor na to vabilo naš**, saj je **svoboden odgovor v Božjih očeh preveč dragocen**, da bi kakor koli uporabil prisilo.
- **V našem življenju nas Bog Oče po Jezusu Kristusu spremlja po Svetem Duhu**, ki nas spominja, razsvetljuje, podpira, uči, svetuje, tolaži, vodi (Jn 14-16), **in če izberemo slabo pot**, bo z nami tudi na nje, vse do konca.
- **Z nami je tako kot ob učencema na poti v Emavs**, ne da bi se tega zavedali, in **nam odpira misli in ogreva srca**.

Posledice duhovnih zlorab

- Izguba zaupanja
- Izguba svobode
- Travma
- Krivda in sram
- Izolacija
- Izguba vere
- Iznakažena podoba Boga
- Fizični simptomi
- Žrtev postane storilec

Možnosti preprečitve duhovnih zlorab in pomoč zlorabljenim

- Odpovedati se **molku in zaprtosti vase**.
 - Odpovedati se **naivnemu zaupanju obljubam**.
 - **Zavedati se nevarnosti zlorab** v toksični duhovnosti, skupnosti in vodenju.
 - Nenehno se **izobraževati na področju** duhovnih zlorab.
-

Možnosti preprečitve duhovnih zlorab in pomoč zlorabljenim

- **Opolnomočiti vse vernike**, da zmorejo sami **zaznati različne oblike** duhovnih zlorab **ter svobodneje in odgovorneje** presojudati, razločevati in sprejemati odločitve, kaj je potrebno in prav narediti.
 - **Vsakdo naj bi vedel, kaj je potrebno nujno storiti, da ne pride do** duhovnih zlorab, in **kaj, ko do njih pride.**
 - Treba je narediti vse, da se **žrtev zaščiti pred novimi zlorabami in zagotovi varen prostor.**
 - Vsaki zlorabljeni osebi je treba zagotoviti **ustrezno terapevtsko pomoč, ne zgolj duhovno**, da ne bo ostala v vlogi žrtve.
-

Primer duhovnega voditelja (medij/zdravilec)

- **Katoliški duhovnik**
- **Trdi, da ima poseben stik z onostranstvom** ("vidi v pekel, vice, nebesa ter prenaša sporočila).
- Za utemeljevanje svojih obredov in ravnanj uporablja razlago o dveh krogih: dobrega in zlega.
- Uči, da se "**krog zla**" zmanjšuje z različnimi rituali.

Poudarja nujnost različnih ritualov

- **Pogosto škropljenje z blagoslovljeno vodo,**
- **Uporaba kadila** kot sredstvo za očiščenje,
- **Posipanje blagoslovljene soli** na določenih mestih in ob določenih urah (npr. 12.00 ali 15.00),
- Uporaba **blagoslovljenega olja**, ki ga on blagoslovi.
- Točno **določene molitve in njih število** (100 ali 300 ali več Očenašev),
- Točno **določeno število namenov** za svete maše, ki se morajo '**oddati**' samo njemu.

Te prakse, ki so del krščanske tradicije, so **lahko zlorabljene**, kadar jih kdo **predstavi kot edini način za rešitev pred zlom**, hkrati pa preko teh praks **ustvarja občutek strahu in odvisnosti od njega samega**.

Objemanje, dotikanje ...

- Še hujše je, kadar spolno nadleguje svoje spremljance, in sicer pod pretvezo “duhovnega zdravljenja”.
- Objemanje, dotikanje na intimnih mestih, še posebej v kontekstu domnevnih "ran", je nesprejemljivo in nedopustno ravnanje, ne glede na to, kako duhovno ali zdravilsko je bilo predstavljeno.

Česa se je treba ob takšnem duhovniku zavedati?

- Tak duhovnik **izkorišča svoj položaj, zaupanje in avtoriteto Cerkve** za ustvarjanje odvisnosti, strahu in manipulacije.
- Namesto, da bi ljudi usmerjal v svobodno in ljubečo vero v Boga, jih veže nase z različnimi rituali, ki naj bi bili edini način za odrešenje. To je huda **deformacija** krščanske vere.
- **Poudarjanje mističnih sposobnosti** ("vidi v pekel", "prenaša sporočila", "odrešuje samo z lastnimi obredi") **pomeni odmik od pristne katoliške vere in vstop** v območje manipulacije in duhovnih zlorab.
- **Spolno nadlegovanje pod krinko "duhovnega zdravljenja"** je huda kršitev dostojanstva človeka in popolnoma nedopustno ne glede na način, besede ali okoliščine.

Kaj je potrebno storiti, da se to prepreči?

- **Biti pozoren na znake manipulacije:** ustvarjanje strahu, izsiljevanje, zahteve po odvisnosti, nenavadni dotiki, neprimerni "zdravilni" obredi.
- **Če kdo občuti nelagodje, strah ali dvom** glede vedenja duhovnika, **ne sme tega zatreti**, temveč to preveriti in se z nekom, ki mu zaupa, o tem pogovoriti.
- **Prijaviti takšno ravnanje na škofiji** oz. na njenem uradu za prijavo zlorab in **civilnim oblastem** (policiji), zlasti če gre za spolne zlorabe.
- Po navodilih pokojnega papeža Frančiška (npr. *Vos estis lux mundi*) je **Cerkev dolžna preiskati vsak sum zlorabe**.

Kako pomagati žrtvam?

- Ko se žrtev odloči spregovoriti, jo je potrebno **sprejeti s spoštljivim poslušanjem**, brez minimiziranja in obsojanja.
 - Žrtev **pogosto doživlja občutke** krivde, sramu, duhovne zmede. **Potrebuje varen prostor in spremljanje** – duhovno, psihoterapevtsko in po potrebi pravno.
 - **Usmeriti žrtev k strokovni pomoči** (psihoterapevtu, duhovnemu spremljevalcu, skupini za podporo žrtvam zlorab).
-

1. Ustavimo se za dve minuti in ozavestimo to, kar nam je ostala od predavanja.

2. Po dva ali trije si delite med seboj tisto, kar želite. Vsak ima časa eno minuto. Drugi pa ga samo posluša. Kar delite v skupini, mora v njej tudi ostati.

